

СТАНОВИЩЕ

от д.ф.н. Ана Стойкова Стойкова, доцент в Института за литература при БАН
за материалите, представени от доц. д-р Бойка Петрова Мирчева за участие в конкурс
за заемане на академичната длъжност „професор“ в Кирило-Методиевския научен
център при БАН

Доц. д-р Бойка Петрова Мирчева е сред известните в научната общност специалисти в областта на палеославистиката. Нейните проучвания са в полето на старобългарския език и литература, литературноисторическото и теоретично изследване на химнографски и агиографски произведения с оглед на езика, археографията и текстологията им и издаването на новооткрити преписи на средновековни творби. Публикациите, представени за конкурса, са внушителни като обем – две книги и 29 студии и статии, поместени в авторитетни български и чуждестранни периодични издания и тематични сборници, които показват различни страни на изследваната проблематика. Към тях трябва да се добави престижното критическо издание на Лондонското четириевангелие, в което Б. Мирчева е взела участие.

Предложената като хабилитационен труд книга на доц. д-р Бойка Мирчева „*Успение Кирилово* в южнославянската православна традиция“ представлява всестранно изследване на един от най-важните и отдавна известни в науката кирило-методиевски извори. Сама по себе си тази тема е придивикателство, защото за повече от столетие и половина на *Успение Кирилово* (нататък УК) са посветили свои публикации десетки изследователи. Същевременно обаче, както отбелязва в увода към книгата си Б. Мирчева, проблематиката около паметника, който съдържа уникални сведения за живота и дейността на славянския първоучител, не е окончателно изяснена, а ръкописната му традиция не е цялостно проучена. Ето защо намерените от нея при работата ѝ в Научния архив на БАН фотокопия на множество преписи на УК ѝ дават основание да направи опит за систематизация както на известните в науката преписи, така и на изследванията върху тях и върху самия текст на творбата, да ги коментира и издаде.

В труда е събрана цялата информация от описи на ръкописи и предходни проучвания и са представени подробни археографски справки за известните 12 преписа, които са отнесени към две разклонения на традицията – български и сръбски, от една страна, и молдовски – от друга. Значително място е отделено на текстологичния

анализ на преписите. Б. Мирчева разглежда текста на УК фраза по фраза, като коментира някои особености на отделните текстове и лексикални варианти в контекста на изследователската традиция с цел да открие различията между преписите и да обоснове класификацията им. В резултат авторката очертава прецизно групите, които формират двете основни традиции. В главата, посветена на отношенията на УК към останалите кирило-методиевски извори, тя се спира на общите за тях пасажки, като привежда всички изказани досега в науката мнения и хипотези върху вероятните влияния и заимствания на текст при съставянето на УК. Въз основа на направените сравнения тя стига до категоричния извод за липсата на заемки в текста на УК от *Пространното житие на Methodий*, като опровергава някои изказани в научната литература твърдения. Анализът на изказаните становища за времето и мястото на написване на изследваната творба води Мирчева до заключението, че тя е възникнала в Търново във връзка с възобновяването на Българската патриаршия през 1235 г. и че е част от произведенията, създадени от търновските книжовници за възхвала на новите търновски светци, покровители на Царството. Авторката се спира и на жанровата принадлежност на творбата – кратко житие с небогослужебно предназначение, която го сродява с редица подобни произведения на българската агиография от XIII в. и е още едно потвърждение на вероятната хронология на създаването му. Сред заключенията, които се отнасят до несамостоятелния характер на текста и до близостта му с *Пространното житие на Кирил*, с втората версия на *Похвално слово за Кирил* от Климент Охридски и особено с *Успение Methodиево*, и до липсата на зависимост от *Пространното житие на Methodий*, особено важен е изводът на Мирчева, че автентичният текст на УК е запазен във фрагментарния препис БАН23. Тя убедително доказва, че свидетелство за това е славословието на българското православно царство, което в този препис е предадено по същия начин като в други две съвременни произведения – в *Житието на патриарх Йоаким I* и в *Успение Methodиево*, докато в останалите преписи то или липсва, или предава модифициран текст. Важно е и заключението за историческия контекст, довел до създаването на това съчинение, в което е ясно заявен приоритетът на православието, както и много интересното наблюдение за идеологическата употреба на творбата през следващите столетия на север от Дунав, където тя се превръща в „една от емблемите на политическата и религиозна определеност в Молдова от края на XVI и началото на XVII в.“. Трябва да се спомене последната глава, поместена в книгата като приложение, в която се разискват въпросите, свързани с два от молдовските ръкописи и техните поръчители.

Написана с вещина и професионализъм, тя не само предлага реконструкция на една несъхранена в пълния си вид колофонна приписка, но и стига до обобщения за типологията на авторските бележки в късносредновековните славяно-румънски ръкописи. Във втората част на книгата са издадени всички преписи, а в третата като приложения са поместени техните дигитални снимки или фотокопия. Тези ценни допълнения към изследването превръщат книгата на Б. Мирчева във важно и необходимо за всеки бъдещ изследовател пособие.

Научните публикации на доц. д-р Бойка Мирчева след хабилитацията ѝ през 2005 г. са в няколко насоки. Първата от тях е свързана с една от основните теми, по които се работи в Кирило-Методиевския научен център и която има фундаментално значение за изучаването на най-ранната православнославянска културна история. Става дума за кирило-методиевските извори, на които Б. Мирчева е посветила една книга и редица студии и статии. Книгата ѝ „Опис на преписите на славянските извори за Кирил и Методий и техните ученици“ (2014) е пръв опит за цялостна систематизация на археографската информация за всички известни славянски кирило-методиевски извори. Това важно за славистиката издание, в което са публикувани сведения за 1146 преписа на 46 произведения, е плод на дългогодишен висококвалифициран издирвателски и изследователски труд и ще бъде отправна точка на всички бъдещи изследвания в тази област. В отделни свои публикации Мирчева се спира върху проблеми, които са свързани с изворите като цяло или пък с отделни произведения – *Службата за Кирил Философ*, *Канона за Димитър Солунски*, *Службата за Климент Охридски*, *Успение Кирилово*, *Пространното и Проложното житие на Методий*. Сред обобщаващите публикации като ценен принос трябва да се спомене студията ѝ върху хронологията, връзките и взаимните зависимости между отделните кирило-методиевски извори (2018), представляващо по думите на изследователката „генеалогична карта“. В нея, освен славянските извори, са взети предвид и чуждоезичните, оказали влияние върху тях, като са обособени циклите от произведения, свързани с отделните празници, и е проследено развитието им през следващите столетия.

Б. Мирчева е посветила свои публикации на оригиналната славянска химнография, тема, която винаги е бил сред научните ѝ интереси. Приноси са нейните изследвания върху реконструкцията на оригиналния текст на *Службата на Константин-Кирил Философ* и по-късното му развитие, върху оригиналния характер на т.нар. *Втора служба* за светеца, върху идентификацията на византийския прототип на късната сръбска служба за него, открита от Кл. Иванова в празничния миней от

Баварската библиотека и др. Непременно трябва да се отбележат две от последните ѝ публикации – проучването ѝ върху лексиката на *Службата за Климент Охридски* и речник-индексът към нея, който несъмнено ще бъде ценно помагало за бъдещите изследователи на старобългарската песенна поезия. Към приносите в областта на химнографията трябва да се отнесат и изданията на неизвестни или непубликувани преписи на някои важни произведения – *Канона за Димитър Солунски* и *Канона за Въведение Богородично*.

Важна част от научните занимания на доц. Мирчева е свързана един малко познат и недостатъчно изследван култ от района на Охрид – Еразъм Формийски, известен още като Охридски или Лихнидски. Мирчева е издирила изключително интересни свидетелства за почитта към него през Средновековието до наши дни. За популярността му свидетелства фактът, че името му се споменава сред имената на Седмочислениците, на мястото на Горазд. Много важни са заключенията на авторката, че култът е ранен и не е привнесен в Охрид от друга традиция, а има оригинален произход. Приносно значение има сравнителният анализ на службата за светеца и славянския превод на житието му, където Мирчева открива несъмнената зависимост на химнографския текст от агиографския, както и проучванията върху някои топоними от житията на св. Еразъм – град Лукрида, местността Хермелия, където се смята, че е починал, и др.

Значително място в обнародваните студии и статии на Б. Мирчева е отделено на археографските ѝ занимания, както и на резултатите от работата ѝ в Научния архив на БАН, където тя установява наличието на голям брой фотокопия и микрофилми на преписи от произведения, принадлежащи към кирило-методиевските извори. Тяхното задълбочено проучване я води до заключението, че с течение на времето и с усилията на поколения учени там е събрана единствена по рода си колекция от документални свидетелства за живота и делото на славянските първоучители, сред които са вероятно единствените свидетелства за някои от ръкописните източници, днес унищожени или с неизвестно местонахождение.

В работите на доц. д-р Бойка Петрова Мирчева има оригинални научни приноси, които са получили международно признание, като представителна част от тях са публикувани в списания и научни сборници, издадени от международни академични издателства. Като имам предвид нейните научни приноси, задълбочената ѝ последователна работа, натрупания ѝ значителен професионален опит в различни области на палеославистиката, стремежа ѝ да изчерпва проблематиката, с която се

занимава, смятам, че тя е сериозен, висококвалифициран и дълбоко уважаван от колегията учен и мога да препоръчам на уважаемия Научен съвет тя да бъде избрана за професор по професионално направление *2.1. Филология* в Кирило-Методиевския научен център при БАН.

13 май 2019 г.

A handwritten signature in blue ink, appearing to be the initials 'AGM' followed by a horizontal line.